

SMILJA AMON, Ljubljana

NEKI PROBLEMI OCJENJIVANJA ZNANJA U VISOKOŠKOLSKOM STUDIJU NOVINARSTVA

(prilog diskusiji)

Demokratizacija društvenih odnosa postavila je zahtjev za promjenama i modernizacijom studijskih sistema na našim fakultetima. Razvoj socijalističkog samoupravljanja otvara vrata sveučilišta studentima i daje im mogućnost da se aktivno uključuje u nastojanja za reformom već zastarjelih metoda visokoškolskog studija. Studenti nisu više samo objekt nekog pedagoškog sistema, nego aktivni oblikovatelji težnja za suvremeniju, djelotvorniju i pogodniju nastavu. Kao nosioci novih, često u praksi još neprovjerenih pobuda za poboljšanjem studija, oni iz dana u dan imaju sve veći utjecaj na oblikovanje studijskih programa. Usporedno s tim procesom postaje sve aktivniji i interes nastavnika visokoškolskih ustanova da te zahtjeve prihvaćaju, te da ih svojim iskustvom i metodama prilagode suvremenim zahtjevima znanstvenih disciplina. Prigovori protiv »tradicionalne okoštalosti« sveučilišta postali su stalni refren studentskih kretanja i zborova. Izvanredan razvitak svih već tradicionalnih znanosti i uspostavljanje novih još su povećali sukob između zahtjeva i mogućnosti prihvaćanja znanja. Ali pri svemu tome moramo raščistiti to kakvo znanje zahtijevamo od studenata. Blještavi napredak i novi rezultati iz dana u dan mijenjaju i oduzimaju važnost ustaljenim istinama. Ono što je još jučer važno kao jedino pravilno, danas ili sutra više neće važiti. Znanje ima sve kratkotrajniju važnost. Studenti se ne mogu više natovariti znanjem za cio život, ali ih moramo osposobiti da nakon diplomiranja budu u stanju usvajati nova znanja, pospješivati razvoj svoje struke i njezinu upotrebu u praksi. Od slušača ne možemo više zahtijevati samo reprodukciju činjenica i teorija koje zapošljavaju samo njihovo pamćenje. Studente moramo privikavati na misaone operacije, na analizu, sintezu, poopćavanje. Time razvijamo njihovo mišljenje i kritičko stvaralaštvo. To su zahtjevi za višim oblicima umne djelatnosti, za kritičkim uspoređivanjem i aplikacijom znanja u svakodnevnom radu i zahtjevi za samostalnim mišljenjem. Metode učenja moraju se prilagoditi tim zahtjevima, a kao nužna posljedica toga mora se promijeniti i proces ocjenjivanja i ustanovljavanja znanja. Sistem ispita treba zamijeniti stalnim i pažljivim praćenjem rada i razvoja svih intelektualnih sposobnosti studenata.

Provjeravanje i ocjenjivanje znanja studenata ona je kritična točka u kojoj se svi problemi i suprotnosti pokazuju u najjasnijim kontrastima. Društvo mora

provjeriti znanje budućih stručnjaka prije no što im povjeri važne i odgovorne uloge. Danas su na žalost ispitne ocjene još uvijek jedini kriterij selekcije, iako se ponekad uspjeh na ispitima ne podudara s uspjehom u pozivu. Samo kontinuirana kontrola može prikazati uspjeh studenata mnogo objektivnije — na samom radu — od ispita koji se sprema u »posebnoj atmosferi« priprema i psiholoških opterećenja. Usput provjeravanje znanja protivi se kampanjskom učenju i zavlacenju ispita te povećava djelotvornost cijelog studija. Slaba strana takvog provjeravanja nalazi se u tome što student može lakše zapamtiti razdobljeno gradivo i u tom je slučaju naglasak na sposobnosti pamćenja i marljivosti, a ne na mišljenju. Veće komplekse gradiva teže je zapamtiti u klasičnom ispitu; treba aktivno posegnuti u njega sa smislom za logičnu povezanost, za selekciju bitnog od nebitnog. Stoga je pri određivanju ovog ili onog načina provjeravanja znanja bitno to da se odredi specifičnost pojedinih znanstvenih disciplina i njihovih nastavnih predmeta te odgovarajuće uskladi sistem provjeravanja i ocjenjivanja znanja.

Sazrela je spoznaja da je problematika publicistike kao posebnog oblika javnog komuniciranja sastavni dio suvremenog društvenog života. Novinarstvo i publicistika nisu više predmeti određene struke ili »znanosti«, nego predstavljaju društvenu pojavu koja ima svoju duboku uvjetovanost i znatan društveni utjecaj, koji se može uspješno istraživati samo znanstvenim pristupom i metodologijom. Zbog svog naglašenog društvenog značaja mora se nastava novinarskih predmeta na visokim školama još posebno uskladiti sa suvremenim spoznajama didaktike.

Zahtjevu za jednakim uvjetima u provjeravanju stečenog znanja može se do kraja odgovoriti jedino pismenom provjerom znanja. Pažljivim izborom i dovoljnim brojem pismenih provjera znanja može se postići to da svaki kandidat bude pitan najvažniju materiju, a odgovori su zato reprezentativniji za prosuđivanje istinskog znanja cijelog gradiva nego kod »klasičnog« usmenog ispita. Zbog dijagnostičke i prognostičke vrijednosti pismenih provjeravanja znanja taj je oblik posebno preporučljiv za ocjenjivanje znanja novinarskih predmeta, pa smo ga kao takav uveli na uvodnom kursu »Osnova publicistike i javnog nastupanja«. Na taj zaključak studenti su svojom aktivnošću i interesom za smislenost takvog postupka živo reagirali. Na studentskim zborovima pozdravili su taj sistem, ali su izražavali i svoja mišljenja i prigovore takvom načinu provjeravanja znanja. Jasniju osnovu za prosuđivanje njihovih mišljenja daju odgovori na anketu: »Mogu li pismene provjere znanja biti jednakovrijedan nadomjestak usmenim ispitima.« Sudjelovalo je 48 slušača.

I 70,8% odgovora pozdravlja tu novost i promjenu u sistemu studija. Oni misle da zaista dobro pripremljen pismeni ispit može nadomjestiti konačni usmeni ispit. Pismene provjere potiču studente na kontinuirano učenje, sprečavaju kampanjsko učenje, a kod novinarskih predmeta daje studentima mogućnost da se izraze pismeno (što je specifičnost tog predmeta). Taj pismeni način izražavanja misli otkriva također smisao individualnog mišljenja. Kod pismenog provjeravanja znanja kriterij je izjednačen. Isto je tako stupanj teškoće pita-

nja za sve jednak. Ispit više nije lutrija gdje se u kratko vrijeme mora odgovoriti na tri »ad hoc« izabrana pitanja. S pomoću pravilno postavljenog pismenog upitnika pokrije se većina materije koju student mora svladati u studijskoj godini. Većina odgovora iz ove skupine naglašava još posebno psihološko opterećenje studenata kod usmenog ispita. Kod pismene provjere znanja taj pritisak otpada i student može jednostavno pokazati svoje znanje. Dosta kritika upućuje se na »subjektivno ocjenjivanje« nastavnika. Po mišljenju studenata, oni su kod usmenog ispita često ovisni o subjektivnom raspoloženju nastavnika i zato se zauzimaju za pismenu provjeru znanja — gdje taj faktor otpada. Mogućnost prepisivanja smanjuje realnost ocjene, ali ne toliko da se pri konačnoj ocjeni svih odgovora ne bi dobila prava slika znanja. Kod pismene provjere znanja otvara se još i problem »nepismenosti« studenata, koji nakon 12 godina školovanja i 4 godine studija nisu kadri pismeno izraziti svoje znanje.

II

16,6% ispitanika prigovara da pismeno provjeravanje znanja u sadašnjem obliku i sadržaju ne može nadomjestiti konačni usmeni ispit. Pismeni ispiti provjeravaju samo nakupljeno pozitivističko znanje. Ocjene u tom slučaju nisu ocjene znanja, nego samo ocjene marljivosti slušača. Oni predlažu studiranje po literaturi, a na povremenim kritičkim seminarima problemski bi rješavali sporna pitanja. Takav način studija omogućio bi razvitak kreativnog mišljenja i istraživačkog duha. Ali samo konačni usmeni ispit daje cjelovit pregled nad građom. Slušač spoznaje smisao predmeta, koji se ne može dohvatiti u pojedinim sekvencama, nego u većim logičkim cjelinama, koje mu omogućuju sintezu i komparaciju.

Kod usmenog ispita mora student imati pregled nad građom jedne ili čak dvije studijske godine. Građu kojom je globalno ovladao student neće nikada zaboraviti potpuno. Odnos nastavnika prema testovima još nije određen. Ociene pismenih provjera znanja još ne utječu na konačnu ocjenu predmeta. Zbog oslanjanja na različna pomagala, spretnost i prepisivanje testovi ne mogu biti realna ocjena znanja. Testovi su često samo ponavljanje naučene materije, pa opterećuju pamćenje. Samo u direktnom suočenju s nastavnikom može doći do izraza sposobnost logičnog mišljenja, izvornost interpretacije i kritičkog stvaralaštva.

III

12,5% odgovora na pitanje »Mogu li testovi biti nadomjestak ispitu« zauzima se za kombinaciju oba načina provjeravanja znanja. Rezultati testova trebali bi biti ishodište za konačnu ocjenu na konačnom usmenom ispitu. Pitanje ocjenjivanja znanja nije jednostavno. I odgovor je kompleksan. Svaki način ima svoje dobre i loše strane, stoga je kombinacija obaju najrealnija. Konačna pak ocjena mora biti srednja ocjena obaju ocjenjivanja. Ispitna ocjena mora biti jednako vrijedna kao i ona testa. Način ispitivanja koji se već stoljećima provodi na visokoškolskom studiju davno već ne odgovara. Suviše je krut i jednodimenzionalan da bi mogao svestrano ocijeniti trud studenata. Po-

kušaji koji nastoje ustanoviti novi, pravedniji sistem ocjenjivanja idu u više smjerova. Od krajnjih, koji zagovaraju ukidanje ključnih ispita, do onih koji žele samo ispuniti stari sistem. Povremene pismene provjere znanja uspješan su kompromis među obim krajnostima. Takvo vrednovanje znanja osigurava kontinuiranu kontrolu studentova znanja. Ali taj način nema onu pravu dimenziju koja dolazi do izražaja samo u neposrednom dijalogu između nastavnika i studenta. Pismene provjere znanja trebalo bi ocjenjivati samo pozitivnom i negativnom ocjenom. Za višu ocjenu nužno je potrebna nastavnikova odluka, jer se pravo znanje pokazuje samo u neposrednom dodiru s nastavnikom. Pismeni test mora biti na novinarskim predmetima sastavni dio ispita, jer se samo tako može ocijeniti sposobnost pismenog izražavanja i individualnost stila.

Većina odgovora, 70,7%, potvrdila je da se mišljenja nastavnika i studenata o nadomještanju usmenih ispita pismenim provjerama znanja na novinarskim predmetima u biti podudaraju. Još ima mnogo prigovora na razne manjkavosti u sadržajnim i organizacijskim pitanjima. Nastavnici moraju što prije uskladiti svoje kriterije i objasniti do koje će mjere uzimati u obzir uspješno obavljene pismene provjere. Te provjere treba pisati u kraćem sadržajno zaključenim jedinicama koje na nekim predmetima sintetički objedinjava materija konačnog ispita. Poopćavanje i zahtjev za pismenim testovima na svim predmetima je pogrešan. Taj je zahtjev na novinarskim predmetima jedino smislen i opravdan. Nastavnici se moraju jasno odlučiti što ocjenjuju; da li sposobnost pamćenja i marljivost ili kreativnu sposobnost kritičkog i sintetičkog mišljenja. To je dilema koja se teško razrješava i kod pismenih provjera znanja.